Várostörténeti KI MIT TUD?

Nem minden szomorúság nélkül tudatom sorozatunk kedves olvasóival, hogy a tervezett nyilvános várostörténeti vetélkedőt *nem tudjuk megrendezni*, mert a múlt vasárnap föltett kérdéseinkre *nem érkezett be annyi érdemi válasz, hogy belőlük a vetélkedőhöz szükséges minimális tíz főt ki tudnók választani.* Sőt, *helyes* megfejtés *egyetlen egy* érkezett be, rovatunk eddig is egyik legszorgalmasabb levelezőjétől, kérdezőjétől és válaszadójától, *Kelemen* Gábortól (Tolbuhin sugárút 8.). Így nem marad más hátra, mint közölni a föltett kérdések helyes megfejtéseit, kiegészíteni korábbról elmaradt válaszainkat, s végül rövid mérleget vonva majd féléves sorozatunkról, rovatunkat lezárni.

Megfejtések

1. Melyek Szeged testvérvárosai? Időrendben: *Brno, Drezda, Lódz, Odessza, Plovdiv (1956); Szabadka (1966), Nizza (1969), Turku (1971).*

2. Mikor szerepelt Mascagni a Szegedi Szabadtéri Játékokon? *1935. augusztus 10-én.*

3. Kiket tartóztatott le a rendőrség 1930. máj. 18-án, a tápai füzesekben tartott illegális gyűlésen rajtaütve? *Gera Sándort, Gladics Józsefet, Igaz Pált, Diós Sándort és még másokat.*

4. Mikor kapta mai nevét a Széchenyi tér? *1860-ban, a névadó halála utáni napokban.*

5. Milyen sajátos díszítmény jellemzi a szeged-alsóvárosi parasztházat? *A napsugárdíszítésű homlokzat.*

Válaszok

A 42. kérdéshez: Idősebb *Kovács* Péter 1859-ben Hódmezővásárhelyen született. A nyolcvanas években vezető szerepet játszott a helyi cipészsegédek szocialista kezdeményezéseiben, s befolyással volt Szántó Kovács János világnézeti fejlődésére is. Ő maga is részt vett Szántó Kovács mozgalmában. Első házasságából született hasonló nevű fia a szegedi forradalmak kimagasló szereplője volt, s tragikusan, francia deportálásban fejezte be életét. Id. Kovács Péter özvegységre jutott, majd feleségül vette a nála jóval fiatalabb cselédlányt, *Csorba* Máriát. *Héger* Mihály is Csorba-lányt vett el, így kerültek sógorságba. Id. Kovács Péter Szegeden, a Szatymaz u. 5. sz. házban lakott. A forradalmak leverése után is tevékenyen részt vett a munkásmozgalomban, *Népszava* kihordó volt Rókuson. Valamikor a harmincas évek elején halt meg. *(Pusztai József, Lenin körút 38.)*

A 76. kérdéshez: A múltkori válasz itt-ott pontatlan, s hiányos. *Jambrik* Ferenc 1891-ben még csak 13 éves volt, *Engi* István pedig csak a 30-as években játszott jelentősebb szerepet. Kimaradt a legkritikusabb időszak, 1927 és 1932 közt, amikor a bőripari mozgalom válságban volt, baloldali vezetői (*Gera* Sándor, *Pipicz* József stb.) ki voltak zárva a Munkásotthonból. A Vásárhelyről 1932-ben áttelepült Pátria Cipőgyár munkásai élesztették újjá a szegedi bőrös munkásmozgalmat. Kilencévi pesti munkásmozgalmi gyakorlatom tett képessé, hogy 1929-ben, amikor hazakerültem Vásárhelyre, megszervezzem a gyár munkásait. Ezzel a vásárhelyi csoporttal (Nagy Géza, Tóth Lajos, Balogh János, Novák Ferenc, Sas Vilmos, Kis Sándor) erősítettük meg a szegedieket. *(Bodó Ernő, Csaba u. 64.)*

Mérleg

Rovatunk január 23-án kezdődött, s a maival együtt *huszonkét* folytatást ért meg, s ezekben *76 kérdést* tettünk föl. Bár nem mindegyikre kaptunk kielégítő választ, megelégedéssel nyugtázhatjuk, hogy a kérdések és válaszok *hasznosan szolgálták a kitűzött célt:* ápolni és erősíteni olvasóink városszeretetét, növelni városismeretüket, s egyúttal a Szeged történetére vonatkozó írásos forrásokban nem található, a kutatók számára homályban maradt mozzanatok, események, nevek föltárásával hozzájárulni a várostörténeti kutatáshoz is.

Sajátságos módon — anélkül, hogy eleve célul tűztük volna ki — *a munkásmozgalom kérdései kerültek leginkább középpontba,* annál az egyszerű oknál fogva, hogy ezzel kapcsolatban mutatkozott meg a legnagyobb érdeklődés. Igaz, némi egyoldalúsággal, mert jórészben — mint a föntebb adott válaszok is éppen mutatják — *a bőripari munkások* mozgalmi tevékenysége felől kaptuk a legtöbb érdeklődő kérdést és választ is. Sajnálatos, hogy más szakmák képviselői nem kapcsolódtak be tanulságos játékunkba, holott *az ő múltjuk is megérdemelte volna a közérdeklődést, az ő harcosaik, hőseik is a példaként való fölmutatást.*

Éppen sorozatunk ilyetén alakulása vezette *Szabó* Zoltánt (Odessza, II.) arra a javaslatra, hogy készüljön „munkásmozgalmi lexikon" a város legfontosabb politikai eredményeiről, eseményeiről, a neves személyiségek életrajzáról. Örömmel tudatjuk, hogy hasonló mű készül, pontosabban *hasonló művek készülnek.* A munkásmozgalom történetéről *Csongrád megye munkásmozgalmának története* címmel füzetsorozat jelenik meg (eddig két szám jelent meg: 1968-ban *Farkas* József tanulmánya *Agrárszocialista mozgalmak* címmel az 1890 és 1907 közötti időszakról; 1971-ben *Tamasi* Mihályé, az 1929 és 1935 közötti harcokról), és *készül a megye munkásmozgalmi harcosainak életrajzi lexikona is.*

Másik, fiatal olvasónk, *Heiner* Lajos (Vidra u. 3.) sorai igen jólestek. „Nagyon elszomorodtam, mikor lapjukban azt olvastam, hogy hamarosan vége lesz a Várostörténeti KI MIT TUD?-nak — írta. — Nagyszerű sorozat, követésre méltó kezdeményezés volt. Nekem maradandó emléket nyújtott, s jobban megismertem szülővárosomat. Szeretném megkérdezni Önöktől, e sorozat befejezése után milyen, Szegedről szóló vagy Szegeddel kapcsolatos sorozatot fog közölni előreláthatólag a *Délmagyarország?* Várom válaszukat, akár sorozatuk útján, akár levélben."

Itt válaszolunk, mert kérdése bizonyára másokat is érdekel. Olvasóink láthatják, hogy most lezáruló sorozatunk *nem az egyetlen,* mely Szeged történetével, hagyományaival, sajátosságaival foglalkozott az elmúlt évek során. Bizonyára sokan emlékeznek pl. *Tóth* Béla árvízi sorozatára, *Magyar* Lászlónak, a szegedi boszorkányokról írott kisregényére, s hasonló írásainkra. Csak a mostani várostörténeti rovatunkkal egyidőben is két olyan sorozatunk folyt, és még folyik, amely idetartozik: *Gulay* István a szegedi színház egykori művészeit bírta vallomásra szegedi emlékeik felől, s értékes portréi hetenként kétszer rendre megjelennek lapunkban. *Csongor* Győző pedig nemrég kezdte meg a szegedi anekdotakincs sorozatos közlését. Nemsokára folytatásokban közli a *Délmagyarország* a szegedi születésű kitűnő írónak és költőnek, *Berczeli* Anzelm Károlynak az 1879. évi nagy árvíz történetét fölidéző *Hullámsír* című kisregényét.

Mint látható: a szerkesztőség számol az olvasók helyismereti igényével, ezt az érdeklődést helyesnek ítéli és megbecsüli, *s időről időre igyekszik gondoskodni kielégítéséről is.* Ebből pedig a maga módján mostanáig kivette, és a jövőben is ki akarja venni részét *a most záruló sorozat elbúcsúzó szerkesztője:*

Péter László

Georgi Dimitrovra emlékezik a világ

1973-ban lesz 40 esztendeje annak, hogy a világ megismerhette s a nemzetközi munkásosztály szívébe zárta Georgi Dimitrovot, a lipcsei per hősét, akinek a német fasiszták bírósága előtti rendkívüli bátorsága, hősies helytállása az egész haladó emberiség tiszteletét váltotta ki. Ha élne, ezekben a napokban lenne 90 éves. A soksok izgalomtól megviselt forradalmárt már 23 évvel ezelőtt elragadta a halál; életműve, harcos életének példája azonban azóta is elevenen él és hat.

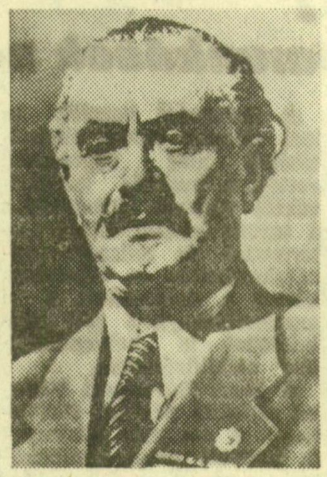

Georgi Dimitrov

Nem véletlen, hogy a XIX. századvégi elmaradott Bulgária nyomora, kegyetlen elnyomatása tette Dimitrovot és egész családját is forradalmárrá. Három férfitestvére az önkény elleni harcban fiatalon lelte halálát; a népes családból csak ő és leánytestvére, Elena s öreg édesanyja érhette meg a bolgár nép felszabadulásának nagy napját.

Valóban küzdelmes életútja volt. Gyerekfejjel nyomdász lett, és 15 évesen kapcsolódott be a szakszervezeti munkába. Alig 20 évesen belépett a szociáldemokrata pártba, majd annak kettészakadása után a baloldalhoz csatlakozott. Élete értelmét az a felismerés adta meg, hogy a bolgár nép szabadságáért küzdeni csak úgy lehet, ha küzd az egész nemzetközi munkásmozgalom közös, nagy céljáért, a szocializmusért. Nemcsak hazájában, hanem mindenütt. Bulgáriában harcolt egészen addig, amíg 1923-ban el nem űzték hazájából. Már ekkor felismerte, hogy a győzelem biztosítéka csak a haladó erők széles nemzeti és nemzetközi összefogása lehet.

A külföldi emigrációban megismerte a tőkés országok pártjainak problémáit, a kommunisták harcait, a munkásosztály helyzetét. Jugoszláviában, Ausztriában, majd Németországban tevékenykedett. Megrázó drámai erővel az elsők közt hívta fel a figyelmet a fasizmus fenyegető veszélyére, s hősi kiállásával a náci-vészbíróság előtt harcba szólította a haladó erőket, minden lelkiismeretes embert szerte a világon. Alakja, helytállása azért is feledhetetlen, mert neve azokban a gyötrelmes években vésődött be az emberiség emlékezetébe, amikor szerte Európában terjedt és pusztított a fasizmus pestise.

Szabadulása után Dimitrov 1934. februárjában a Szovjetunióba került, s itt dolgozott a következő évtől egészen 1943-ig a Kommunista Internacionálé végrehajtó bizottságának főtitkáraként. E funkciójában rendkívül jelentős munkát végzett a fasizmus és a háború elleni harc érdekében. Törhetetlen energiával dolgozott a munkásmozgalom tapasztalatainak általánosításán, jelentős elméleti munkát fejtett ki a fasizmus osztályjellegének feltárásában, valamint az antifasiszta népfrontpolitika kidolgozásában. 1935-ben, a Komintern VII. kongresszusán ő tartotta az előadói beszédet a fasizmus és a háború elleni harc feladatairól. Ez az emlékezetes beszéd a munkásmozgalom egységének s a széles alapokon nyugvó népfrontmozgalomnak klasszikus programját, nagyszerű elméleti megalapozását adta.

Dimitrov a munkásmozgalom más leninista vezetőivel együtt jól látta, hogy a régi „európai polgári demokrácia", tehát a régi Európa képtelen ellenállni a fasizmusnak, de az adott helyzetben a szocializmus nem lehet a közvetlen cél; ezért egy demokratikus egységfront megteremtésére kell törekedni. Cikkeiben, beszédeiben újból és újból hangoztatta, hogy a polgári demokrácia erőinek antifasiszta ellenállása csak a munkásosztállyal szövetségben, a forradalmi erők vezetése alatt vezethet sikerre. Elsősorban a kommunista mozgalom izmosodó erejének köszönhető, hogy a népfrontpolitika a háború kimenetelének végül mégis fontos tényezőjévé vált.

A munkásosztály egységének és a demokratikus erők akcióegységének kivívása szempontjából egyaránt nagy elvi jelentőségű volt Dimitrovnak az az álláspontja, hogy az egységfront az osztályharc egyik legfontosabb formája. Ezért tartotta oly fontosnak az egységfront felülről és alulról történő létrehozására irányuló következetes politika megvalósítását. S valóban, a munkásosztály egysége megteremtésére és a demokratikus erők akcióegységének biztosítására irányuló tevékenysége teljesen megfelelt a forradalmi folyamat szükségleteinek Bulgáriában csakúgy, mint a nemzetközi szintéren.

Ismeretes, hogy a fasizmus feletti győzelem nagy, új, lehetőségeket nyitott meg a népek előtt. Létrejöttek a demokratikus koalíciós kormányok, amelyek a népi demokratikus hatalom kormányaiként nálunk is és másutt is a szocialista forradalomhoz való átmenet kormányaivá váltak. Bebizonyosodott, hogy a háború alatt meghirdetett fasisztaellenes függetlenségi front, a kommunista és a szocialista pártok közt létrejött akcióegység, s a felszabadulás után a demokratikus nemzeti újjászületés ugyanazon forradalmi politika megnyivánulásai. Dimitrov tevékenységének utolsó évei így egybeestek a népi demokratikus országok szocialista útra lépésével, a szocialista világrendszer kialakulásával.

Vannak emberek, akiket nem lehet elfeledni. Ezek közül való Georgi Dimitrov, a bolgár nép és a nemzetközi munkásmozgalom kimagasló alakjának, a nemzetközi munkásmozgalom egyik legkiválóbb vezetőjének neve. Emléke nem csupán a háború borzalmait, a fasizmus elleni küzdelem oly sok megpróbáltatását szintén átélt generációé. Tanítása, példamutatása a jövőbe ível; hiszen a szocializmus építésének, a kommunista pártok sikereinek egyik fontos, alapvető biztosítéka ma is a népfrontpolitika helyes alkalmazása. Így él és hat, válik valósággá napjainkban Georgi Dimitrovnak, a nemzetközi és a nemzeti összefogásról szóló marxista tanítása.

U. L.

Turbinát hajt a „föld gőze"

A Dagesztán Autonóm Köztársaság fővárosa, Mahacskala, a Szovjetunió hetedik olyan városa, amelynek lakónegyedeit a föld mélyéből feltörő forró víz fűti.

Hőforrások sokhelyütt vannak a Szovjetunióban — Kamcsatkán, a Kaukázusban, Közép-Ázsiában, Szibériában. Hasznosítható a néhány kilométer mélységben a termálvízzel együtt felgyülemlő gőz is; a kamcsatkai Pauzsetka községben például az ország első geotermikus villanyerőművének turbináit hajtja. Kapacitása még nem nagy — 5000 kilowatt, de a villamos energia ára 10—15-ször alacsonyabb, mint a félsziget más erőműveiben.

A föld mélyében rejlő hő kihasználása a szovjet népgazdaság fontos ága lesz. 1980-ra 50 milliárd köbméterre emelik a termálvíz-kitermelést.

(BUDAPRESS—APN)

Új ásvány

Szovjet geológusok új gyémántfélét leltek Kelet-Szibériában. Az ásvány, amely lelőhelyéről a Jakutit nevet kapta, keménysége következtében kiválóan alkalmazható lesz majd a fúrószerszámok gyártásában.

(BUDAPRESS—APN)

Visszaszámlálás

A lift csendes zúgással vitt fel a Jupiter Z—21 rakéta orrában elhelyezkedő kabinba. Ahogy még utoljára lenéztem a beszállás, illetve az indulás előtt az alattam nyüzsgő, zúgó, az ilyen magasból is szemmelláthatólag lelkes tömegre, meghatódtam. Ezek mind miattam jöttek ki! Engem akarnak látni. Illetőleg ezt a csodálatos négyszáztizenöt méter és negyvenkét centi magas rakétát, melynek csúcsában én foglalok helyet. Egyedül!

Igen!

Egyedül. Mert ez a kísérlet lényege. Úgy repülni, suhanni a Jupiterig, s azt megkerülve vissza, két esztendő alatt a Jupiter Z—21 rakétával, hogy állandó televízió- és filmösszeköttetésben, rádió- és ionkapcsolatban maradok a bölcsővel, a Flöddel. Úgy leszek egyedül, hogy nem leszek egyedül, egyetlen pillanatra sem. Tévéműsorok, hetvenkét csatornán, azt foghatom, amit akarok, filmek, a világ legszebb színésznőivel és legjobb színészeivel, aztán hírek a rádióból, tánczenei koktél, időjárásjelentés, sport — s mindezt oda-vissza kapcsolási alapon.

Bebizonyítandó: az ember, a mi magasan fejlett technikánk korában, nem lehet egyedül. A Kozmosz végtelenjébe is elkíséri a magas fokú magyar technika, amely a magyar tudomány, a magyar ipar, a magyar asztronautika és a magyar televízió, filmművészet nemes és csodálatos ötvözete.

Nálunk ma már semmi sem lehetetlen!

Ezzel a biztos tudattal, és ezzel a boldog gondolattal szálltam be az első magyar űrhajó orrában levő kabinba, hogy a visszaszámlálás után útjára induljon velem a Jupiter Z—21, a naprendszer legnagyobb és talán legtitokzatosabb bolygója felé. Becsatoltam magam az ülésbe, beállítottam a simplex multiplikátort, átváltottam a trigonometriamérőt az einsteini téridő gammométerre, és még egyszer végignéztem magam körül mindent, és végig is gondoltam mindazt a csodás erőfeszítést, amellyel elkészült az első, technikailag tökéletes Jupiter-rakéta. A magyar Jupiter-rakéta!

Ekkor csendült fel a mikrofonban Burbulya asztrotérparancsnok hangja:

— Pacolai hallasz?

— Tökéletesen!

— Akkor jó. Akkor most visszaszámolok...!

— Te számolsz vissza? — csodálkoztam bele a gégemikrofonba...

— Én. Muszáj. Elromlott a visszaszámláló... Figyelj! Kezdem! Százmillió! Kilencvenkilencmillió-kilencszázkilencvenkilencezer-kilencszázkilencvenkilenc... Kilencvenkilencmillió-kilencszázkilencvenkilencezer-kilencszázkilencvennyolc...

— Állj! Megőrültél Burbulya? — sikoltottam bele a gégemikrofonba... Mi az isten csudájának kezdesz százmilliótól visszaszámolni?... Hiszen amire a nullához érsz, két év is eltelik — döbbentem magam is rá a szám és az idő riasztó viszonyára.

— Ördögöd van! — rikkantotta vissza Burbulya asztroéterparancsnok. — Éppen erről van szó. Most tudtuk meg, hogy nyári nagytakarítás van a hajtóanyaggyárban és nincs egy gramm neonátronnaftalin hajtóanyagunk sem... Érted? Így aztán én két évig számolok neked, s a nullára kiszállsz! Mintha a Jupitert kerülted volna meg. És olcsóbb is. Nem kopik az űrhajó, nem kell hajtóanyag! .. Na figyelj, kisfiam! ... Kilencvenkilencmillió-kilencszázkilencvenkilencezer-kilencszázkilencvenhét...

... ijedtemben igénybe vettem azt a szerkezetet, amely nem a táplálkozás céljait szolgálja...

Gyurkó Géza